

ANDREÏ MAKINE

ROMANAS

Goncourt'ų
premija

prancūziškas
testamentas

TYTO ALBA

A N D R E Ī M A K I N E

prancūziškas
testamentas

R O M A N A S

Iš prancūzų kalbos vertė
Galina Baužytė-Čepinskiė

VILNIUS 2022

Andr i MAKINE
LE TESTAMENT FRAN AIS
Mercure de France, Paris, 1995

Trečia pataisyta laida

Leidinio bibliografin  informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

  Mercure de France, 1995

  Vincas  epinskas, vertimas į lietuvių kalbą, 2022

  „Tyto alba“, 2007, 2022

ISBN 978-609-466-649-0

„(...) su vaikišku džiaugsmu ir giliu susijaudinimu, negalėdamas minėti kitų pavardžių, tų, kas taip pat elgėsi ir kieno dėka Prancūzija liko gyva, rašau šičia jų tikrąją pavardę (...)“

Marcel Proust
Atrastas laikas

„Ar sibirietis maldautų dangaus alyvuogių, o provansietis spanguolių?“

Joseph de Maistre
Sankt Peterburgo vakarai

„Klausinėjau rusų rašytoją apie jo darbo metodą ir buvau nustebęs, kad jis pats neverčia savo knygų, nes kalbėjo labai gryna prancūzų kalba, dėl savo subtilaus proto šiek tiek įtariu lėtumu tardamas žodžius. Jis man prisipažino, kad jį kausto Akademija ir jos žodynas.“

Alphonse Daudet
Trisdešimt metų Paryžiuje

1

Dar būdamas vaikas spėjau, kad ši ypatinga šypsena kiekvienai moteriai buvo mažytė keista pergalė. Taip, menkutis atpildas už apgautas viltis, vyrų šiurkštumą, visas pernelyg retai pasitaikančias tikras ir gražias šio pasaulio apraiškas. Jei tuomet būčiau sugebėjęs tai įvardyti, šitokią šypseną būčiau pavadinęs „moterišku“... Bet tada mano kalba buvo pernelyg konkreiti. Tad pasitenkinau tyrinėdamas moterų veidus mūsų nuotraukų albumuose ir raskamas šį grožio atšvaitą kai kuriuose iš jų.

Šios moterys žinojo, jog tam, kad būtų gražios, tereikia kelias sekundes prieš žybtelint akinamai šviesai ištarti tokius paslaptinius skiemenis, kurių prasmę mažai kas suvokė: „obuoliukas...“* Tarsi burtų galia lūpos, užuot palaimingai linksmai išsitempusios arba susiraukšlėjusios nerimo grimasa, susidėdavo grakščiu apskritimu. Nuo to persimainydavo visas veidas. Lengvučiu linkiu iškildavo antakiai, ištįsdavo skruostų ovalas. Jos ištardavo „obuoliukas“, ir tolimas bei svajingas švelnumo šydas apgaubdavo žvilgsnį, sutaurindavo bruožus, į negatyvą prasiskverbėdavo praėjusių dienų šviesa.

Šie fotografijos kerai pelnė įvairiausių moterų pasitikėjimą. Antai kad ir ši giminaitė maskvietė vienintelėje spalvotoje mūsų albumų nuotraukoje. Ji, diplomato žmona, kalbėdavo

* Pe-tite-pomme (*pranc.*).

pro sukąstus dantis ir imdavo dūsauti iš nuobodulio dar jūsų neišklausiusi. Tačiau nuotraukoje iškart išvelgiau „obuoliuko“ paslaptį.

Jo atšvaitą pastebėjau ir veide štai šios blankios provincialės, kažkokios nežinomos tetulės, kurios pavardę prisimindavome tik kalbėdami apie moteris, likusias be vyrų po paskutiniojo karo skerdynių. Net mūsų šeimai buvusi labai artima Glaša puikavosi šia stebuklinga šypsena nedaugelyje mums likusių nuotraukų. O kur dar ištisa kirbinė jaunų pusseserių, kurios išpūsdavo lūpytes bandydamos išlaikyti keletą be galo trunkančių rimties sekundžių šiuos skubrius burtažodžius. Šnabždėdamos „obuoliuką“ jos dar tikėjo, jog gyvenimas ateityje bus nuaustas vien iš šių malonių akimirku...

Šią žvilgsnių ir veidų rikiuotę kartkartėmis perverdavo taisyklingų ir švelnių bruožų moters didelės pilkos akys. Iš pradžių, kai buvo jauna, pačių seniausių albumų nuotraukose jos šypsena buvo nušviesta paslaptingo „obuoliuko“ žavesio. Vėliau, bėgant metams, vis naujesniuose ir mūsų laikams artimesniuose albumuose šią išraišką užgožė liūdesio ir paprastumo šydas.

Kaip tik ši moteris, ši milžiniškuose Rusijos sniegynuose pasiklydusi prancūzė, išmokė kitas to žodžio, teikusio šitiek žavesio. Mano močiutė iš motinos pusės... Ji gimė Prancūzijoje mūsų amžiaus pradžioje Norberto ir Albertinos Lemonjė šeimoje. „Obuoliuko“ paslaptis tikriausiai buvo pati pirmoji mūsų vaikystę užbūrusi legenda. Ir vienas pirmųjų žodžių kalbos, kurią mano motina juokaudama vadino „močiutės kalba“.

Vienąsyk aptikau nuotrauką, kurios neturėjau matyti... Atostogavau mieste rusų stepės pakrašty pas močiutę, kur

ją buvo nutrėmęs pokaris. Tai įvyko temstant, užsitęsusios ir karštos vasaros pavakarę, užtvindžiusią kambarius rausvai violetine šviesa. Šitokia kiek netikroviška šviesa atsispindėjo nuotraukose, kurias atidžiai tyrinėjau priešais atvirą langą. Tos nuotraukos buvo pačios seniausios mūsų albumuose. Jų atvaizdai siekė toliau už neatmenamą 1917 metų revoliuciją, kėlė iš nebūties caro laikus, o svarbiausia – vėrė tuo metu labai tvirtą geležinę uždangą, nunešdami mane čia į gotikinės katedros priebažnytį, čia į sodo alėjas, kurių augmenija stulbino mane nepriekaištinga forma. Panirau į savo šeimos priešistorę...

Ir staiga šita nuotrauka!

Išvydau ją, kai grynai iš smalsumo atvėriau didelį voka, išspraudusį tarp paskutinio lapo ir viršelio. Tokia neišvengiama dalia buvo tų nuotraukų, kurias, atspaustas ant šiurkštaus kartono lapų, manoma esant nevertas niekam rodyti, nuotraukų su gamtovaizdžiais, kurių nebeįmanoma atpažinti, veidais, kuriuose nebeliko nė pėdsako prieraišumo ar kokių prisiminimų. Dalia, kurią kaskart ketinama pakeisti, kad vienądien būtų nuspręstas visų šių vargstančių sielų likimas...

Ją išvydau kaip tik tarp šių nepažįstamų žmonių ir užmarštin nugrimzdusių gamtovaizdžių. Jauną moterį, kurios aparatas keistai nesiderino su kitose nuotraukose išsirikiavusių personažų elegantiškumu. Ji dėvėjo šiurkštų purvo spalvos vatinuką, vyrišką kepurę su atverstomis ausinėmis. Prie krūtinės laikė prispaudus į vilnonę antklodę susuptą kūdikį.

„Kaipgi ji galėjo šitaip įsibrauti, – klausiau savęs apstulbęs, – tarp šių frakuotų vyriškių ir moterų vakarinėmis suknelėmis?“ O toliau – aplinkui ją, kitose nuotraukose, – tos didingos alėjos, kolonados, Viduržemio jūros pakrančių vaizdai. Jos buvimas buvo kažkoks anachronizmas, ne vietoj, ne-

paaikškinamas. Šeimos praeitis... čia ji atrodė kaip įsibrovėlė su savo apdaru, kokį mūsų laikais dėvi moterys, valančios sniego pusnis keliuose...

Neišgirdau, kaip įėjo močiutė. Ji uždėjo ranką man ant pečių. Pašokau, o paskui, rodydamas nuotrauką, paklausiau:

– Kas ji, šita moteris?

Paprastai tokiose ramiose močiutės akyse švystelėjo trumpis sutrikimo blyksnis. Kone atsainiu balsu ji atsakė irgi klausimu:

– Kokia moteris?

Tylėjom abu ištempę ausis. Kambarys prisipildė keisto šiugždesio. Močiutė atsisuko ir, man regis, su džiaugsmu susuko:

– Kaukolė! Pažvelk, kaukolė!

Pamačiau didžiulę rudą plaštakę, prieblandos sfinksą – jis visas virpėjo, stengdamasis prisiskverbti į apgaulingą veidrodžio gelmę. Puoliau prie jos ištiesęs ranką, jau jausdamas, kaip mano delne plazda aksominiai sparneliai... Kaip tik tuomet suvokiau, koks nepaprastas šios plaštakės kūnas. Prisiartinau ir negalėjau išverti nesusukęs:

– Betgi jie du! Tai Siamo dvyniai!

Ir tikrai, abu drugeliai, regis, buvo prilipę vienas prie kito. Jų kūnai pulsavo nuo nervingų trūkčiojimų. Mano nuostabai, šis dvilypis sfinksas į mane nekreipė jokio dėmesio ir visiškai nebandė gelbėtis. Prieš jį sučiupdamas spėjau pastebėti ant nugarėlės baltas dėmes, garsiąją kaukolę.

Daugiau neužsiminėme apie moterį su vatinuku... Žvilgsniu sekiau, kaip nuskrido sfinksas – padangėj jis išsiskyrė į du drugelius, ir aš suvokiau, kaip jų sąjungos priežastį gali suvokti dešimtmetis berniukas. Dabar močiutės sutrikimas man pasirodė visiškai logiškas.

Susikibusių drugelių pora pažadino mano sieloje du labai senus ir pačius paslaptiniausius mano vaikystės prisiminimus. Pirmas, siekęs laikus, kai buvau aštuonerių metų, siejosi su keliais senos dainos žodžiais, kuriuos veikiau niūniuodavo nei dainuodavo mano močiutė, sėdėdama balkone, palinkusi prie kokio drabužio, kuriam adydavo apykaklę arba siūdavo sagas. Būtent pati paskutinė jos dainos eilutė perpildydavo mane sušivėjimo:

...Ir ten mudu miegosime iki pasaulio pabaigos.

Šis dviejų įsimylėjėlių taip ilgai trukusių miegas mano vaikiškam protui buvo dar nesuvokiamas. Jau žinojau, kad žmonės, kurie miršta (kaip antai ta sena kaimynė, kurios dingimą vieną žiemą man taip gerai paaiškino), užmiega visiems laikams. O kaip su dainos įsimylėjėliais? Mano jaunoje galvoje meilė ir mirtis visada kažkaip keistai siejosi. O liūdnas melodijos grožis tik dar labiau trikdė. Meilė, mirtis, grožis... ir šis vakaris dangus, šis vėjas, šis stepės dvelksmas, kuriuos daina vertė suvokti kaip būtent šią akimirką prasidėjusį mano gyvenimą.

Antro prisiminimo negalėjau sieti su konkrečiu laiku, nes jis buvo toks tolimas. Jo ūkuose netgi nebuvo tiksliai apibrėžto „manęs“. Vien stiprus šviesos pojūtis, aitrus žolių kvapas ir tos sidabrinės žydroje oro tankmėje besiplaikstančios gijos – po daugelio metų suvokiau, jog tai buvo voratinkliai. Šis tolimas vaizdas, neapčiuopiamas ir miglotas, buvo vis dėlto brangus, nes man pavyko save įtikinti, kad jis siejosi su mano gyvenimu prieš man gimstant. Taip, jis buvo mano prancūziškos kilmės aidas. Ir kaip tik viename savo močiutės pasakojime radau visus šio prisiminimo elementus: rudens saulę, kai

keliavo Provansu, levandų laukų kvapą ir net tas voratinklių gijas, banguojančias kvapniame ore. Niekada neišdrįsau jai užsiminti apie savo vaikišką nuojautą.

O kitą vasarą mudu su seseria išvydom savo močiutę vieną dien verkiant... Pirmąkart gyvenime.

Mūsų akyse ji buvo savotiška teisumo ir gėrio deivė, visada rami ir giedra. Jos asmeninė istorija, jau seniai virtusi mitu, iškėlė ją virš paprastų mirtingųjų rūpesčių. Ne, nematėm nė vienos ašaros. Vien skausmingą raukšlę lūpose, vos pastebimus skruostų virpčiojimus, tankiai mirksinčias blakstienas...

Sėdėjom ant kilimo, ant kurio mėtėsi suglamžyti popiergaliai, ir buvom aistringai pasinėrę į žaidimą: traukėm į baltus popierėlius įvyniotus akmenukus ir įsivaizdavom, jog tai žėrintis kvarcas ar koks kitas glotnus, malonus liesti akmuo. Ant popieriukų buvo užrašyti pavadinimai, kurie mums, neišmanėliams, skambėjo kaip paslaptingi mineralų vardai: Fekanas, La Rošelis, Bajona... Viename popierėlyje netgi radome šiurkščią, aprūdijusią geležies skeveldrą. Manėme įskaitą šio keisto metalo pavadinimą: „Verdenas“... Taip išlukštenome keliolika šios kolekcijos gabalų. Kai įėjo močiutė, žaidimas buvo pačiame įkarštyje. Kivirčijomės dėl gražesnių akmenėlių, bandėme jų kietumą daužydami vieną į kitą ir kartais juos sutrupindami. Tuos, kurie mums pasirodydavo negražūs, kaip antai „Verdenas“, mesdavome lauk pro langą į jurginų darželį. Keli popierėliai pasirodė suplėšyti...

Močiutė sustingo, priblokšta šio baltais kamuolėliais nusėto mūšio lauko. Mes pakėlėme akis. Kaip tik tada, regis, jos pilką žvilgsnį aptemdė ašaros ir kaip tik jų žvilgėjimas mums tapo nepakeliamas.

Ne, ji nebuvo šalta deivė, ta mūsų močiutė. Ir ją galėjo apimti

nerimas, ūmi širdgėla. Ji, kurią įsivaizdavom šitaip oriai plaukiant ramia dienų tėkme, taip pat kartais puldavo į ašaras!

Kaip tik nuo tos vasaros mano močiutės gyvenimas ėmė vertis man naujomis netikėtomis spalvomis. Ir vis asmeniškėsnėmis.

Prieš tai jos praeitis buvo keli talismanai, kelios šeimos relikvijos, kaip antai ta šilko vėduoklė, primenanti man ploną klevo lapą, arba garsusis „Naujojo tilto krepšelis“: Mūsiškė legenda teigė, jog jį ant Naujojo tilto rado Šarlotė Lemonjė, tuo metu buvusi ketverių metų. Pirma savo mamos bėgusi mergytė staiga sustojusi ir sušukusi: „Krepšelis!“ O praėjus daugiau nei pusei amžiaus, jos skardus balsas prislopintu aidu nuskambėjo Rusijos platybėse pasimetusiame mieste po kaitria stepių saule. Kaip tik šiame kiaulės odos krepšelyje su žydro emalio plokštelėmis padabintu užraktu močiutė saugojo senų akmenų kolekciją.

Šis senas krepšelis žymėjo vieną pirmųjų močiutės prisiminimų, o mums – jos atminties saugomą mitinį pasaulį: Paryžių, Naująjį tiltą... Nuostabią judančią galaktiką, brėžiančią dar miglotus kontūrus prieš mūsų pakerėtą žvilgsnį.

Beje, tarp šių praeities liekanų (prisimenu, su kokia palaima glostėme rausvų tomų paausiuotus ir glotnius kraštus: *Pudelio prisiminimai*, *Kvailelio sesutė...*) būta ir dar senesnio ženklų. Štai ši jau Sibire daryta nuotrauka: Albertina, Norbertas, o priešais juos, ant labai keistos pakylės, – fotografijos ateljė baldai visada atrodo nenatūralūs, – ant savotiško labai aukšto vienakojų staliuko – Šarlotė, dvejų metų mergytė nėriniais papuošta kepuraite ir lėlės suknele. Šis atspaudas ant storo kartono su fotografo pavarde ir su atvaizdais medalių, kokiais buvo apdovanotas, mus itin akino: „Ką bendra gali turėti ši žavi moteris, tokio skausmingo ir švelnaus veido, gaubiamo šilko

garbanų, su šiuo seniu, kurio žila barzda perskirta į du styrančius kietus kuokštus ir atrodo it kokios jūrų vėplio iltys?“

Mes jau žinojome, kad šis senis, mūsų prosenelis, buvo dvidešimt šešeriais metais vyresnis už Albertiną. „Lyg būtų vedęs savo dukterį!“ – pasakė pasipiktinusi mano sesuo. Ši sąjunga mums atrodė dviprasmė, nesveika. Mokykloje visose mūsų skaitinių knygose buvo pilna pasakojimų apie jaunų bekrabių merginų santuokas su turtingais, šykščiais ir jaunystės godžiais seniais. Tad buvom įsitikinę, kad kitoks vedybinis ryšys buržuazinėje visuomenėje yra neįmanomas. Stengėmės Norberto bruožuose išvelgti kokią klastingą ydą, kokią neslepiamo pasitenkinimo grimasą. Tačiau jo veidas buvo paprastas ir atviras, toks kaip veidai narsiųjų tyrinėtojų Žiulio Verno knygų paveikslėliuose. Beje, šis senis ilga balta barzda tada tebuvo keturiasdešimt aštuonerių metų...

O Albertina, tariamoji buržuazinių papročių auka, netrukus atsidūrė ant slidaus kapo duobės krašto tuomet, kai jį jau krito pirmieji žemės grumstai. Ji įnirtingai stengėsi ištrūkti iš laikančių rankų, o širdį veriančios jos aimanos kurtino netgi tolimo Sibiro miesto kapinėse į laidotuves susirinkusių rusų minią. Pripratę prie triukšmingai tragiškų laidotuvių savo tėvynėje, prie srautais besiliejančių ašarų ir patetiškų raudų, tie žmonės buvo apstulbę šios jaunos prancūzės skausmingo grožio akivaizdoje. Ji blaškėsi prie kapo duobės, šaukdama savo skambia kalba: „Įmeskite ir mane! Įmeskite mane!“

Ši baisi rauda ilgai skambėjo mūsų vaikiškose ausyse.

– Galbūt todėl, kad ji... mylėjo jį... – kartą pasakė man sesuo, kuri buvo už mane vyresnė. Ir paraudo.

Bet dar labiau nei toji keista Norberto ir Albertinos sąjunga šioje amžiaus pradžios nuotraukoje mano smalsumą žadino Šarlotė. Ypač jos nuogi kojų pirštukai. Ar tai buvo papras-

čiausias atsitiktinumas, ar koks nesąmoningas koketavimas, tačiau ji juos buvo stipriai prispaudusi prie pado. Ši smulkmena teikė apskritai labai paprastai nuotraukai ypatingą reikšmę. „Štai ši maža mergytė, kuri nežinia kodėl atsirado ant šio juokingo vienakojo apvalaus stalelio aną vasaros dieną, 1905 metų liepos 22-ąją, visiems laikams dingo Sibiro gilumoje. Taip, ši mažytė prancūzaitė, tądien šventusi savo dvejų metų sukaktį, šis vaikelis, žvelgiantis į fotografą, dėl nesąmoningos užgaidos prispaudęs neįtikimai mažyčius kojų pirštukus ir šitaip leidžiantis man įsiskverbti į tą dieną, pajusti jos atmosferą, laiką, spalvą...“

Užsimerčiau – šis kūdikis mane, regis, svaigino.

Šis kūdikis buvo... mūsų močiutė. Taip, tai buvo ji, ši moteris, kurią šįvakar pamatėm atsitupiant ir pradėdant tylomis rankioti ant kilimo išbarstytas akmenų skeveldras. Nustebę ir suglumę mudu su seseria atsišliejome nugaromis į sieną, nedrįsdami atsiprašyti ar padėti močiutei rinkti išmėtytų talismanų. Spėjome, jog jos nuleistose akyse spindi ašarų perlai...

Tą mūsų šventvagiško žaidimo vakarą priešais save matėme jau nebe buvusią gerąją fėją, pasakojusią apie Mėlynbarzdį ir Miegančiąją gražuolę, o užgautą moterį, jautrią, nepaisant visos sielos stiprybės. Jai šitai buvo nerimastinga akimirka, kai suaugęs žmogus staiga išsiduoda, parodo savo silpnumą, pasijunta nuogu karalium įdėmaus vaikiško žvilgsnio akivaizdoj. Tuomet jis primena lyno akrobatą, žengusį klaidingą žingsnį, kai jį, netekusį pusiausvyros, kelias sekundes laiko žvilgsnis žiūrovo, kuris ir pats sutrikęs dėl savo žvilgsnio netikėtos galios...

Ji vėl užvožė „Naujojo tilto krepšelių“, nusinešė jį į savo kambarį, o paskui pakvietė mus prie stalo. Kiek patylėjusi ėmė kalbėti vienodu ir ramiu balsu prancūziškai, įprastais judesiais toliau pilstydama mums arbatą:

– Tarp akmenų, kuriuos išmetėt, buvo vienas, kurį labai norėčiau surasti...

Ir vis tokiu pat ramiu tonu, visą laiką prancūziškai, nors valgydami (dėl draugų arba kaimynų, kurie dažnai netikėtai užeidavo) dažniausiai kalbėdavom rusiškai, ji mums papasakojo apie Didžiosios armijos maršą ir mažo rudo akmenuko, vardu „Verdenas“, istoriją. Mažai ką suvokėme iš jos pasakojimo, tačiau mus pavergė tonas. Mūsų močiutė kalbėjo su mumis kaip su suaugusiais! Matėme tik gražų karininką su ūsais, kuris atsiskiria nuo pergalingos kariuomenės kolonos, prieina prie entuziastingos minios suspaustos jaunos moters ir paduoda jai mažytį metalo gabalėlį...

Po vakarienės, pasiėmęs elektrinį žibintuvėlį, veltui naršiau jurginus priešais mūsų namą. „Verdeno“ nesuradau. Jį aptikau kitą rytą ant šaligatvio – gelžgaliuką, gulintį tarp smėliuotų nuorūkų, butelių šukių. Man pažvelgus, jis, regis, stengėsi išsiplėšti iš šios banalios kaimynystės – buvo it koks nukritęs iš nežinomos galaktikos meteoritas, kuriam nepavyko įsmigti į alėjos žvyrą.

Šitaip sužinojom apie savo močiutės slepiamas ašaras ir spėjom apie jos širdyje saugomą meilę tolimam prancūzui, mūsų senelio Fiodoro pirmtakui. Taip, tai buvo šaunus Didžiosios armijos karininkas, vyriškis, išsraudęs Šarlotės delnan grublėtą „Verdeno“ skeveldrą. Šitoks atradimas mus trikdė. Pasijutom susiję su močiute paslaptim, galbūt neprieinama niekam kitam iš mūsų šeimos. Po savo šeimos legendos datomis ir istorijomis dabar išgirdome kurtų viso skausmingo gyvenimo grožio užesį.

Vakare sėdėjome drauge su močiute jos buto balkonėlyje. Paskendęs gėlėse, jis, regis, kybojo karštoje stepių migloje. Degantis saulės varis palietė horizontą, kurį laiką užtruko,

paskui greitai paniro. Danguje sumirksėjo pirmosios žvaigždės. Vakaras dvelktelėjo į mus stipriu, skvarbiu kvapu.

Tylėjome. Kol dar buvo šviesu, močiutė adė ant kelių išskleistą palaidinę. Vėliau, kai oras persisunkė ultramarino šešėliais, ji pakėlė galvą, pamiršo savo darbą ir įsmeigė žvilgsnį į ūkuose skendinčios plynės tolį. Nedrįsdami trikdyti tylos, mudu retsykais vogčiomis žvilgtelėdavom į ją: ar išpažins ji mums dar ką nors naujo, dar slaptesnio, ar, atsinešusi lempą turkio spalvos gaubtu, lyg niekur nieko ims mums skaityti ką nors iš Dodė arba Žiulio Verno, kurie dažnai draugaudavo su mumis ilgais vasaros vakarais. Patys sau neprisipažindami, nekantriai laukėme jos pirmojo žodžio, jos balso. Šiame mūsų laukime – tai buvo tarsi žiūrovo įtampa laukiant lyno akrobato – pynėsi gan žiaurus smalsumas ir neaiškus nerimas. Mums kilo išpūdis, jog paspendėme spąstus šiai priešais mus sėdinčiai vienišai moteriai.

O ji, regis, visai nepastebėjo mūsų įsitempimo. Jos rankos vis taip pat gulėjo sustingusios ant kelių, žvilgsnis tarsi susiliejo su dangaus skaidruma. Lūpos švytėjo šypsena...

Pamažu atsidavėm šiai tylai. Pasilenkę viršum turėklų, išplėtę akis, stengėmės aprėpti kuo didesnę dangaus plotą. Balkonas iš lėto siūbavo, slydo mums iš po kojų, ėmė skraidyti. Horizontas artėjo, tarsi būtume lėkę į jį nakties dvelksmu.

Kaip tik virš jo linijos išžvelgėme blyškų spindesį – sakytumei kokias mirgančias bangeles upėje. Netikėdami savo akimis, atidžiai žiūrėjom į tamsą, užplūdusią mūsų skriejančią balkoną. Taip, stepių gelmėje mirgėjo tamsi vandens plynė, kilo, skleisdama aitrią liūties vėšą. Jos skraistė, regis, palengva nušvito blausia žiemiška šviesa.

Dabar matėme, kaip iš šio fantastiško potvynio kilo juodi pastatai, katedrų smailės, gatvės žibintų stulpai – ištisas mies-

tas! Milžiniškas ir darnus, nepaisant jį užliejusių vandenų, šis vaiduokliškas miestas išniro mums prieš akis...

Staiga suvokėm, jog kažkas jau kurį laikas mums kažką sako. Mums kalbėjo močiutė!

– Tuo metu buvau beveik tokio pat amžiaus kaip jūs. Tai buvo tūkstantis devyni šimtai dešimtų metų žiema. Sena virto tikra jūra. Paryžiečiai plaukiojo valtimis. Gatvės buvo panašios į upes, o aikštės – į didžiulius ežerus. Tačiau mane labiausiai nustebinęs daiktas buvo tylą...

Savo balkone išgirdome šią snaudžiančią užtvindyto Paryžiaus tylą. Bangų teškenimą plaukiant valčiais, prislopintą balsą užlietos alėjos gale.

Iš bangų kilo mūsų močiutės Prancūzija – ūkuose skendinti Atlantida.

*Čia, nesibaigiančių pietų netvarkoj ir perlamutrinių
tabako dūmų debesyse, pasirodydavo Sibiro padange
klajojantis paslaptingos Prancūzijos šešėlis.*

© J.Paaga

ANDREJŲ MAKINE (Andrejus Makinas, g. 1957 m.) – Sibire aukęs rusų kilmės prancūzų rašytojas. Nors jo kūrybinės biografijos pradžia buvo nepaprastai sunki, dešimt beviltiško skurdo metų Paryžiuje baigėsi, kai rašytoją užgriuvo netikėta šlovė. 1995 m. už romaną „Prancūziškas testamentas“ jis gavo prestižines *Concourt’ų* ir *Médicis* premijas – du iš penkių reikšmingiausių apdovanojimų Prancūzijoje.

Emigrantas, vienišius, skurdžius, nesuprastas

leidėjų menininkas staiga tapo garsenybe, dėl jo rankraščių ėmė kovoti leidyklos. Dabar A. Makine’as – žinomas autorius, tačiau, nors ir pelnęs šlovę, išliko toks pat fatalistas kaip anksčiau. Makine’o kūryba verčiama į daugiau nei 40 kalbų, ji gerai pažįstama Lietuvos skaitytojams – lietuvių kalba išleistos šešios jo knygos. Autorius buvo 2009 m. Vilniaus knygų mugės svečias.

Garsiausiame A. Makine’o romane „Prancūziškas testamentas“ subtilia kalba pasakojama likimo nublokštos į Rusiją prancūzės gyvenimo istorija. Ją išgirstame iš jos vaikaičio lūpų – ne kieno kito, o paties A. Makine’o. Tai sodrus, vyriškai preciziškas, įtaigus pasakojimas.

Mažame Saranzos miestelyje Sibiro stepių pakraštyje vaikystės vasaras leidžiantis berniukas auga kerimas mylimos senelės Šarlotės istorijū. Atšiaurioje sovietinėje realybėje gyvenančiam vaikui ji atvėrė naują pasaulį – tolimą, mitinę viziją, pasiklydusią bekraštėje Rusijoje, – Prancūziją. Atrastoji Atlantida visam laikui pasiglemžia jauną ir lakią berniuko vaizduotę. Iš Šarlotės lūpų jis išgirsta pasakojimų ir apie gimtąją Rusiją, tokią, kokios dar nepažino: apie badą ir vargą, žiaurią neteisybę ir beviltišką karo chaosą. Berniukas vis geriau ima suprasti šalį, kuri kuo daugiau kančių kelia, tuo labiau traukia.

Šiais stepių šalčio draskomais pasakojimais jaunuolis inicijuojamas gyventi dvilypį gyvenimą: jo dvejopos šaknys, dvi kalbos, dvi tapatybės – rusiška siela, nepripažįstanti nei gėrio, nei blogio ribų, ir žmogus, priklausantis kitam, praeities laikui, amžinybę trunkančių akimirkų pasauliui.

ISBN 978-609-466-649-0

TYTO ALBA

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt